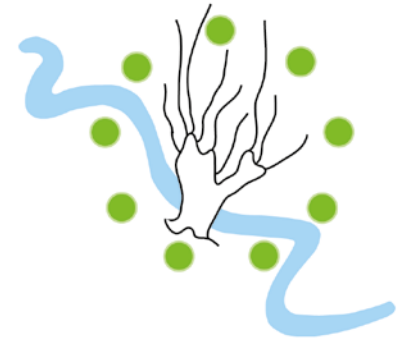

THEMANUMMER UITVOERING HERSTEL BIODIVERSITEIT

‘Randen zonder mest smaken beter’

INTERVIEW MET SIMON EN BIANCA VAN DE VENDEL

Simon weet niet beter dan dat er altijd wel bomen hebben gestaan op hun bedrijf. De opa van zijn vader is hier op de Langbroekerdijk begonnen in 1900 met een klein gemengd boerenbedrijf. Hij had melkkoeien en paarden om als loonwerker bomen uit het bos te slepen.

Met Bianca heeft Simon sinds 2005 een extensief boerenbedrijf met 50 melkkoeien, 30 stuks jongvee en 22 paarden op pension. Ze pachten van Landgoed Beverweerd en boeren sinds 5 jaar biologisch. Dat past goed bij de omvang van hun bedrijf en de natuurlijke omgeving waar ze zitten. Langs veel percelen staan knotbomenrijen, op een enkele plaats een bosje of een houtsingel. De meeste beplantingen zijn aangelegd door het landgoed in verband met de natuurschoonwet.

Drie jaar geleden hebben Bianca en Simon zelf een mooie hoogstamboomgaard hersteld met oude rassen (zie foto). De ruggen van het greppelland zijn verhoogd om natte voeten te voorkomen. Leuk weetje is dat deze destijds geplant is met allerlei bestuursleden ter gelegenheid van de verlenging van het Platform Groenblauwe Dooradering.

Tegenwoordig kunnen boeren punten scoren met landschapselementen via de kringloopwijzer. Dat kan financieel voordeel

opleveren, zowel bij de overheid als bij commerciële partijen. Helaas valt het voordeel voor biologische boeren regelmatig tegen opzichte van gangbare boeren die met landschapselementen werken. Het verschil is vaak te klein om te kunnen concurreren bij bijvoorbeeld intekenen op pachtgronden. Op die manier is extensivering moeilijk en wordt biologisch beheerde grond na korte tijd soms weer gangbaar.

Ondanks dat, genieten de koeien van de schaduw van de knotbomen en het jongvee van de schaduw in de hoogstamboomgaard. Spreiding van schaduw is belangrijk. Als je maar één boom hebt, kruipen alle koeien bij elkaar op hete dagen. Samen hebben ze het dan nog warmer in dat kleine stukje schaduw en trappen ze de grond kapot.

Het beheer van die knotbomen hoeven ze niet zelf te doen. Dat gebeurt door de landschapsbeheerploegen in opdracht van het landgoed. Soms is het land in de winter te nat voor de versnipperaars. Dat is onhandig zodat het werk dan wordt uitgesteld

Bianca en Simon

naar het voorjaar. Bijzonder is te zien dat het kavelpad minder snel wegzakt waar er bomen langs staan.

Met BoerenNatuur Utrecht Oost hebben ze een natuurvriendelijke oever aangelegd en daarmee tegelijkertijd een onhandig perceel verbeterd. Ook gebruiken ze steeds meer kruidenrijk gras en hebben ze een aantal botanische akkerranden. De kruiden in de randen van de weilanden worden beter gegeten nu ze niet meer bemest worden. De koeien eten nu zelfs kleeftkruid en brand-

netels. Dat aten ze echt niet toen ze nog gangbaar waren. Ook zijn de randen nu onverwacht netter dan toen ze bemest werden, omdat ze nu beter gegeten worden. De spijsvertering van de koeien doet het goed op de kruidenrijke graslanden. Nu ze geen mais meer krijgen is de mest steviger.

Wat betreft biodiversiteit gaat het ook goed. Simon en Bianca zien regelmatig dat dieren zoals eenden en hazen beschutting vinden in de ongemaaide randen en beplantingen langs hun percelen. ■

UITVOERING BIO-DIVERSITEIT **HERSTEL** MET **LANDSCHAP**

Om biodiversiteit te bevorderen heb je goede leefgebieden nodig voor planten en dieren. Naast ons Nederlands Natuur Netwerk (NNN) kan je overal een stukje extra natuur maken door het terugbrengen van inheemse vegetatie, mozaïekbeheer en het aanleggen van natte zones. Natuurgebieden functioneren des te beter als ze ecologisch aan elkaar verbonden zijn, zodat soorten zich kunnen ver-

plaatsen en overleven. Dat doen we met een netwerk van aan elkaar verbonden landschapselementen. Beleidsmakers noemen dat groenblauwe dooradering (GBDA). Denk hierbij aan een netwerk van natuurwaarden op boerenland van bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen en natuurvriendelijke oevers. In deze krant gaan we praktisch aan de slag met de uitvoering. ■

WELKE VORM VAN AANPLANT **PAST BIJ JOU?**

Als particuliere grondgebruiker kan je op verschillende manieren bijdragen aan meer biodiversiteit en natuur op je eigen terrein.

De meeste mensen hebben wel wat bomen en struiken op het erf, die niet bij de tuin horen. Je kan deze erfbeplanting verstevigen met inheemse bomen en struiken. Je kan nestkastjes plaatsen voor verschillende vogels en overhoekjes laten verruigen. Zo wordt je erf een klein natuurparadijs.

De perceelsgrenzen van agrarische grond waren vroeger vaker beplant met knotbomen, houtsingels of hagen. Als je ruimte hebt om er een te herstellen, draag je bij aan het netwerk van natuurverbindingen. Het hoeft geen nieuw element te zijn. Ook het

invullen van gaten in bijvoorbeeld een knotbomenrij is waardevol voor de biodiversiteit.

Steeds meer boeren experimenteren met bedrijfsmatige toepassing van bomen, denk aan biodiverse hagen bij fruittelers voor plaagbeheersing en bij veehouders als voederhaag.

Voor meer informatie over de aanplant zoek je in de landschapswijzer op landschaperfgoedutrecht.nl, of bekijk onze website: krommerijnlandschap.nl/wat-kan-ik-planten/. ■

INSPIRATIE VOOR **AANPLANT VIA KAARTEN**

Veel mensen gebruiken luchtfoto's van google maps om hun omgeving te bekijken. Wist je dat je daar 15 jaar kan tijdreizen met de foto's van Streetview?

Via topotijdreis.nl kan je zelfs met kaarten 200 jaar terug in de tijd, precies op je eigen postcode. Leuk en informatief om de ontwikkeling van het landschap te zien van jouw terrein én inspiratie op te doen voor nieuwe aanplant.

Het Meetnet Kleine Landschapselementen is een gespecialiseerde kaart van Landschap Erfgoed Utrecht met alle landschappelijke beplantingen in de provincie. Als je klikt op een element, opent meer informatie die verzameld is door vrijwilligers. Je vindt deze GIS-kaart op internet met de zoekopdracht: dashboard MKLE Utrecht. ■

ACTUALISATIE LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN **KROMME RIJNGEBIED+**

De gemeenten Bunnik, De Bilt, Wijk bij Duurstede, Zeist, Utrechtse Heuvelrug en Houten werken samen aan landschapsontwikkeling binnen de Stuurgroep Kromme Rijnlandschap. Het Landschapsontwikkelingsplan Kromme Rijngebied+ uit 2009 (LOP) is hun gezamenlijk beleid. Het versterken van het landschap als drager van biodiversiteit is één van de doelen. Het LOP levert de richtlijnen voor landschap in het omgevingsplan van de gemeenten. Het vormt ook de basis voor de advisering van particuliere grondeigenaren door de landschapscoördinator. Het is dus de belangrijkste onderlegger voor landschap!

Het Landschapsontwikkelingsplan is onlangs geactualiseerd en wordt naar verwachting begin 2026 in de verschillende gemeenten vastgesteld. De aanpassingen zijn een update, maar geen fundamenteel nieuw beleid. Hoewel de beschrijving van de landschapskwaliteiten nog grotendeels actueel is, bleek het onvoldoende antwoord te geven op hoe de nieuwe opgaven een plek kunnen krijgen in het landschap. Denk aan het klimaatbestendig inrichten van gebieden, energie-opgaven in het landschap of nieuwe bossen en agroforestry.

Voorbeeld erf rivierenlandschap

Wat betekent de actualisatie voor de inwoners?

Het LOP wordt beter vindbaar en toepasbaar in het digitale stelsel van het omgevingsloket. Het is eenvoudig en helder geformuleerd met duidelijke beelden en kaarten. ■

LANDSCHAPSBEHEER ALS PASSIE

Aanplant houtsingel in Doorn (2022)

Met vrijwilligers werken vond Wolbertie Ruter wel spannend toen hij 5 jaar geleden begon als bedrijfsleider van de Utrechtse landschapsbeheer ploegen. Hij kwam uit het bos- en natuurbeheer en was dat niet gewend. Al gauw was hij verkocht door de motivatie en inzet van de vaste vrijwilligers.

Toen hij tijdens een hittegolf het werk wilde doorschuiven, wilden de vrijwilligers daar niets van weten. Op hun voorstel werkten ze met een tropenrooster. De vrijwilligers werken minimaal 1 vaste dag per week. Velen hebben jaren ervaring en er is nauwelijks verloop.

Momenteel zijn er 120 vrijwilligers actief met 5 professionele begeleiders, die in 14 ploegen werken aan beheer en onderhoud

van landschapselementen, bos, natuur, en erfgoed. De ploegen werken al 30 jaar op die manier. De organisatie wil goed voor het landschap en de natuur zorgen, op een manier die past bij vrijwilligers. Dat betekent vooral klussen waar handwerk voor nodig is, of werk op terreinen die slecht toegankelijk zijn voor machines. Daarnaast zijn er een aantal specialistische groepen en mensen die de kettingzaag of andere machines kunnen hanteren.

Wolbertie is een ondernemende bedrijfsleider. Als ik vraag naar de wachttijd voor de klanten, zegt hij met een scheef lachje: “Bij noodgevallen kunnen we binnen een week beginnen. onze planning staat altijd in potlood”. Deze flexibiliteit is nodig voor afstemming op weersomstandigheden. Op die manier kan er ook ingespeeld worden op spoedklussen.

Landschapsbeheerploegen Utrecht is een maatschappelijke onderneming. Ze bestaan al 30 jaar. Voor meer informatie en aanmelden: landschapsbeheerploegenutrecht.nl

NIEUWE LANDSCHAPSELEMENTEN AANGELEGD, EN DAN?

Kleine landschapselementen maken ons buitengebied mooier en de natuur rijker. Via provinciale subsidies is het aantrekkelijk om nieuw landschap aan te leggen. Naast een bijdrage voor aanschaf en aanleg, kun je soms ook een vergoeding krijgen voor grondwaardedaling. Met een beheercontract ontvang je jaarlijks een vergoeding via de landelijke subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). BoerenNatuur Utrecht Oost voert deze regelingen uit in jouw regio. Meer info: boerennatuurutrechttoost.nl.

Onderhoud in één oogopslag

- Vrijgroeïende bomen: laat groeien
- Hoogstamfruitbomen: snoei om de 2 jaar
- Knotbomen: één keer per 3–5 jaar
- Hakhout: één keer per 5–10 jaar
- Losgroeïende heggen: één keer per 2–3 jaar
- Knip-en scheerheggen: één tot twee keer per jaar

Je kunt het werk zelf doen, of een loonwerker of vrijwilligersgroep inschakelen. Handige adressen vind je op krommerijnlandschap.nl/hoe-beheer-ik-

mijn-landschap. Bij ontwerp en aanleg kun je al rekening houden met beschikbare subsidies en advies krijgen.

BEPERKTE BESCHIKBAARHEID AUTOCHTOON PLANTMATERIAAL

Veel biodiversiteitsprojecten vragen om autochtoon plantmateriaal, maar dit is vaak al snel uitverkocht. Wat wordt hiermee bedoeld en wat kun je doen als het niet beschikbaar is?

‘Autochtoon plantmateriaal’ zijn bomen en struiken waarvan de populatie zich **zonder menselijke inbreng** na de laatste ijstijd spontaan heeft gevestigd in Nederland en haar directe omgeving. Omdat deze planten zich hebben ontwikkeld onder de lokale

bodem, klimaat en ecologische omstandigheden, sluiten bloeitijden en ecologische functies goed aan bij de lokale insecten en andere fauna. In Nederland is nog maar circa 3% van de totale inheemse boom en struikpopulatie nog autochtoon.

Bij de aanschaf is het belangrijk te controleren of het materiaal gecertificeerd is, bijvoorbeeld via de NAK Tuinbouwcertificering of via de herkomstcategorieën in de Nederlandse Rassenlijst Bomen (‘SI’ = “van bekende origine”, specifiek bedoeld voor autochtone herkomst).

Is echt autochtoon materiaal niet beschikbaar? Dan zijn alternatieven te overwegen:

materiaal uit een bekende herkomst (selectie of gekeurd materiaal) is een volgende stap. Als derde keus kan – met zorg – inheems materiaal uit het buitenland worden gekozen, bij voorkeur uit noordelijke herkomstgebieden, om verschillen in bloeitijd te beperken. Enige uitstel van de aanplant kan soms beter zijn dan direct kiezen voor weinig geschikt materiaal.

VAN IETS NAAR ERGENS

Afgelopen zomer stond ik met een paar mensen bij een pas aangelegd landschapselement. Een langgerekte strook vol struiken en jonge bomen. Aan de buitenkant mag het vee er van snoepen; een brede voederhaag. In het midden groeien eetbare soorten voor de eigenaren zelf. Een mooi voorbeeld van hoe je meerdere functies in één stukje landschap kunt verenigen: voedsel, beschutting én biodiversiteit.

Naast dat het vee en mensen ervan profiteren, dient de heg ook als windbreker. En voor insecten, vogels en kleine zoogdieren is het een waardevolle plek om te leven.

Tot iemand vroeg: ‘Waar sluit het op aan?’

Dat was een rake vraag. Want losstaande landschapselementen zijn waardevol, maar worden pas echt krachtig wanneer ze verbinding maken met elkaar. Als een heg, struweel of oever aansluit op een volgend stukje landschap, ontstaat er een netwerk. Dieren kunnen zich dan verplaatsen, planten verspreiden zich, en het landschap wordt weer sterker.

Die gedachte bleef hangen: ‘Van iets naar ergens’. Elk klein stukje helpt, zolang het onderdeel is van een groter geheel.

Misschien heb jij ook een plek waar ruimte is voor zo’n verbinding; een haag langs het erf, een strook kruidenrijk gras, of een boomgaardje aan de rand van het perceel. Samen kunnen we werken aan een landschap dat niet alleen mooi oogt, maar ook leeft en verbindt.

Walter Jaaltink
Landschapscoördinator
M: 06 21 84 20 45
E: info@krommerijnlandschap.nl
krommerijnlandschap.nl

TIJDELIJK RUIME FINANCIERING VOOR VERGROENING VAN ERF EN LANDERIJEN

Stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en lokale partners in de Kromme Rijnstreek bieden financiering en begeleiding bij het aanleggen van agroforestry, groene en blauwe landschapselementen op agrarische grond en erfbeplanting. Het gaat om bijvoorbeeld voederhagen, fruitbomen, poelen, boomweides, houtsingels en knotbomenrijen.

Voor de Kromme Rijnstreek/Langbroekerwetering is ongeveer 60.000 a 75.000 euro beschikbaar vanuit het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Het project is inmiddels gestart en loopt tot 1 mei 2026. Dan moeten de planten in de grond zitten. De nadruk ligt op het herstellen en versterken van groene verbindingen die passen bij het historisch cultuurlandschap. Zo werken we samen aan meer biodiversiteit in een aantrekkelijk en robuust agrarisch landschap. Voor elk erf of perceel maken we samen een plan op maat. Daarin combineren we de wensen van de grondeigenaar en de lokale omstandigheden.

Regen op de hoge zandgronden van de Utrechtse Heuvelrug zakt de grond in en komt in de Kromme Rijnstreek als kwelwater omhoog. Zo zijn de gebieden met elkaar verbonden via het water. We zetten ons daarom samen

in voor een toekomst waarin natuur en landbouw elkaar versterken.

Heb je interesse om deel te nemen? Bezoek: npuh.nl/deltaplan-biodiversiteitsherstel.

Het initiatief is een samenwerking tussen o.a. Stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, BoerenNatuur Utrecht Oost, Collectief Eemland, Stuurgroep Kromme Rijnlandschap, BoerenBos en de Provincie Utrecht.

KOM IN ACTIE

Zie je door alle bomenverhaaltjes niet wat voor jou de handigste route is?

- Als je snel wilt planten of een stukje landschap herstellen, kies dan voor Plan Boom en bestel zelf je bomenpakket vóór 4 januari. 23 januari kan je de bomen ophalen om zelf te planten.
- Wil je meer aanplanten deze winter en/of heb je advies nodig bij de voorbereiding? Kies dan voor Deltaplan Biodiversiteit en meld je aan via: npuh.nl/deltaplan-biodiversiteitsherstel.
- Voor een groot project op de langere termijn kan je terecht bij platform Groen Blauwe Dooradering en/of oriënteer je je op LEADER.

Kom je er niet uit? Neem contact op met de landschapscoördinator: info@krommerijnlandschap.nl

ACTIE AGENDA

Bij de artikeltjes op deze pagina:

DAG	DATUM	ACTIVITEIT
Uiterlijk	4 januari	Bestel je boompakket
Maandag	12 januari	Leadercafe online
Vrijdag	23 januari	Uitdeeldag boompakketten
Maandag	27 januari	Praktijk sessie agroforestry in Rhenen

BESTEL SNEL JE GRATIS BOMENPAKKET

Heb jij nog een oude heg die je wilt herstellen of overweeg je een houtsingel om je erf te verfraaien? Vraag uiterlijk 4 januari een gratis boompakket aan voor kleine landschapselementen via Plan Boom. Op vrijdag 23 januari 2026 delen Landschap Erfgoed Utrecht en de NMU honderden pakketten uit aan grondeigenaren in de

provincie Utrecht. Je kunt kiezen uit verschillende pakketten: houtsingel, elzensingel, geriefhoutbosje of knipheg. In het pakket voor de knipheg zitten bijvoorbeeld 300 stuks autochtoon bosplantsoen: een mix van haagbeuk, liguster, beuk en hult. Op is op. Kies je pakket via: planboom.nl/uitdeeldag.

PRAKTIJKSESSIE AGROFORESTRY MET BOEREN

Op 27 januari organiseren we bij Boerderij Binnenveld in Rhenen twee bijeenkomsten om agroforestry verder te verankeren.

In de ochtend komen boeren samen om praktijkervaringen, kansen en uitdagingen te bespreken. Daarbij gaat het over ruimtelijke inpassing, gemeentelijke procedures en de vraag of we bepaalde gewassen gezamenlijk kunnen produceren, verwerken en vermarkten.

De middagsessie is voor gemeenten en beleidsmakers. We bespreken concrete casussen in verschillende gemeenten, zodat boeren en overheden beter kunnen samenwerken. Meer informatie en aanmelding: boeren-bos.nl/agenda-agroforestry-utrecht

Het Agroforestry Netwerk Utrecht groeide de afgelopen jaren met bedrijfsplannen, bijeenkomsten en betrokken partners. Met de EIP-subsidie worden de komende drie jaar 55 boeren ondersteund in plannen, kennisdeling, afzet en verankering in het beleid voor structurele toepassing in Utrecht. Aanmelden voor een inrichtingsplan kan via bram@boeren-bos.nl

LEADER-SUBSIDIE VOOR VERNIEUWENDE PROJECTEN

Het Europese subsidieprogramma LEADER steunt vernieuwende initiatieven die het platteland toekomstbestendig maken. Projecten die door inwoners, organisaties of ondernemers uit de regio worden bedacht en uitgevoerd. Denk bijvoorbeeld aan nieuwe manieren van boeren en nieuwe activiteiten op het (boeren)erf en in het landschap, met aandacht voor natuur, klimaat en biodiversiteit. Daarnaast is er subsidie voor projecten die de dorpen leefbaar maken, zoals ontmoetingsplekken, voedsel van dichtbij, en het zichtbaar en beleefbaar

maken van de streek en haar geschiedenis. Er is nog steeds LEADER-subsidie beschikbaar. Meer informatie staat op leaderutrechttoost.nl.

Op de website staan ook projectvoorbeelden en op de nieuwspagina staan de actuele excursies en bijeenkomsten, zoals het online LEADER Café maandagavond 12 januari 2026. Of neem voor meer info contact op met de coördinator Maike van der Maat via info@leaderutrechttoost.nl

VOLG ONS ONLINE

Naast deze jaarlijkse krant publiceren we maximaal drie keer per jaar digitale nieuwsberichten met praktische tips en landschapsprojecten.

Je kunt je daarvoor opgeven op onze website:

www.krommerijnlandschap.nl/nieuws

Ook kun je ons volgen op Youtube:

youtube.com/@krommerijnlandschap3473

KROMME RIJNLANDSCHAP

De Nieuwsbrief is een uitgave van Stuurgroep Kromme Rijnlandschap. Het is een samenwerking van de gemeenten Bunnik, De Bilt, Houten, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede en Zeist.

COLOFON

Uitgave: Stuurgroep Kromme Rijnlandschap, p/a gemeente Bunnik, Postbus 5, 3980 CA Bunnik
Redactie: Zin in Buiten, Eline van de Veen
Foto's: Agroforestry Netwerk Utrecht, Landschap Erfgoed Utrecht, NP Utrechtse Heuvelrug, NMU, Zin in Buiten, Walter Jaaltink.
Eindredactie: Eline van de Veen, zininbuiten.eu
Vormgeving: Godfried Vonk, ontwerpkantoor.nl
Druk: Rozijn Repro